

ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Ганна Коваль,
кандидат політичних наук,
доцент Чорноморського державного університету
імені Петра Могили;

Олена Остапюк,
аспірантка кафедри
державної політики і менеджменту
Чорноморського державного університету
імені Петра Могили

У статті висвітлено питання участі молоді у процесах державотворення. Проаналізовано характер відносин між державною владою і молоддю, яка є основною рушійною силою прогресивного суспільно-політичного розвитку на етапі становлення української політичної нації. Висвітлено основні чинники та мотиви, що впливають на політичну активність молоді та її залучення до процесів державотворення.

Ключові слова: влада, громадські організації, громадянське суспільство, демократичні перетворення, державні службовці, державне управління, місцеве самоврядування, процеси державотворення, молодіжна політика, молодь.

The question of the importance of participation of the youth in the processes of creation of the state is considered in the article. The author analyzes specificity of relations between state power and the youth which is the main motive force in progressive social and political development on the stage of formation of the Ukrainian political nation. The article covers the basic factors and reasons which influence upon political activity of young people and their joining to the processes of formation of the state.

Keywords: power, public organizations, civil society, democratic changes, state government, local government, the processes of creation of the state, youth policy, youth.

Незалежна українська держава нині розвивається шляхом здобуття справжніх цінностей людства, що нагромаджувалися тисячоліттями всім цивілізованим світом. Важливим завданням на цьому шляху є розбудова демократичної, правової, соціальної держави, інтеграція її у світове співтовариство, формування суспільства, в якому існує пріоритет не держави, а передовсім людини. Вітчизняний та міжнародний досвід свідчить, що демократичні перетворення в державі неможливі без участі громадян, а особливо молоді. Молодь є динамічною складовою сучасного українського суспільства. Молодим людям належить реалізовувати започатковані в нашій державі реформи та розвинути їх до рівня системних соціально-економічних перетворень. Тому держава, визначаючи шляхи становлення і розвитку суспільства, орієнтується передовсім на молодь, чий потенціал і знання можуть стати запорукою прогресивного розвитку держави. Адже взаємини держави і молодого покоління не тільки віддзеркалюють труднощі та суперечності перехідного періоду нашої країни, а й впливають на перебіг соціально-економічних та політичних перетворень.

На важливості участі молоді у процесах державотворення та національного розвитку наголошувало багато вітчизняних та зарубіжних вчених, мислителів та державних діячів. Так, видатний український вчений та державотворець М. Грушевський називав одним з головних завдань національного відродження України – виховання молодого покоління,

національної інтелігенції як творчого начала, рушія духовного поступу. Вчений наголошував, що молодь – це майбутнє нації і саме їй відведена вирішальна роль у справі духовного оновлення нації, привнесення в українське життя інтелігентності, принципності, ідейності. Коли молодь «...сильна, жива, енергійна, криє в собі задатки будучої плідної й творчої діяльності – вона мусить до певної міри виколоватися з старих протертих, проїжджених доріг», підкреслював М. Грушевський [6, с. 230].

Проблемам формування молодіжної політики, залучення молоді до процесів державотворення, розвитку громадянського суспільства присвячено праці видатних українських вчених М. Головатого, В. Головенька, В. Куліка, М. Пірен, М. Перепелиці, В. Ребкало [2].

Необхідно відмітити, що в зазначених дослідженнях недостатньо опрацьовані питання формування державної політики щодо залучення молодого покоління до державотворчих процесів.

На сучасному етапі, враховуючи перебіг активних політичних процесів у нашій країні, молодь активізує свою діяльність і своїми діями впливає на прийняття політичних рішень. У документах ООН зазначається, що зі зростанням кількості молоді на планеті вона стає наймогутнішим фактором у формуванні суспільства. За даними Комісії з міжнародних гуманітарних питань, до кінця XXI століття люди віком до 30 років становитимуть майже 60% населення земної кулі, а до 25 років – близько 50% [5, с. 88]. З молоддю доводиться рахуватися як із силою, що вже сьогодні в багатьох аспектах визначає політичний, економічний, соціальний, культурний розвиток сучасного суспільства. Водночас Комісія визнала молодь найбільш уразливою групою людей, чиє життя піддається загрози, а благополуччя не відповідає мінімальним стандартам.

Щодо феномена «молодь» є багато суджень. Перш за все, предметом дискусій є проблема вікових меж. Межі молодіжного віку окреслюються особливостями підготовки і вступу юнаків і дівчат у продуктивне життя, що фіксується у відповідних нормативно-правових актах. У них обумовлюються право і можливість молодих людей провадити самостійну професійну діяльність, створювати сім'ю, відповідати за свої вчинки. ООН, ЮНЕСКО вважають молоддю юнаків і дівчат віком від 17 до 25 років. Соціологи деяких країн, наприклад США, період молодості визначають з 12 до 24 років. При цьому, у тих же США поділяють молодь на «юнацтво» (12 – 18 років) і «молодих дорослих» (18 – 24 роки) [1, с. 15]. У колишньому СРСР, в Україні, зокрема, вікові межі молоді були визначені 14 – 29 роками. Традиційно вважалося, що межа молодіжного віку – від 16 до 30 років.

У багатьох монографіях доводиться, що у 1970 – 1980-х роках, завдяки акселерації, ускладненню процесу соціалізації, вікові межі молоді суттєво розширилися й нині є такими: нижня – між 14 і 16 роками; верхня – між 25 і 30 роками, а в окремих країнах і до 35 років. Такі міркування ґрунтуються на тому, що нині підготовка молоді до праці, досягнення економічної самостійності та незалежності від допомоги батьків потребує більше часу, ніж у попередні десятиліття. Це відображає об'єктивні процеси у житті і розвитку людства: з одного боку, актуалізується завдання ранньої соціалізації молоді, залучення її до трудової практики на більш ранніх етапах, а з другого – зростають межі середнього і старшого віку, тривалості життя в цілому, продовжуються терміни навчання та соціально-політичної адаптації, стабілізації сімейно-побутового статусу тощо. У Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді» зі змінами, внесеними згідно з Законом від 23 березня 2004 року, відмічається, що молоддю вважаються громадяни віком від 14 до 35 років [3].

Як специфічна соціально-демографічна група, молодь характеризується не лише віковими межами, а й місцем, котре вона посідає в соціальній структурі суспільства, особливостями соціального становлення і розвитку. Це, з одного боку, відрізняє молодь від інших вікових соціальних груп суспільства, а з іншого – дає їй змогу об'єктивно посідати цілком своєрідне місце і відігравати певну роль в усіх сферах життєдіяльності.

Молодь – не тільки суб'єкт, спадкоємець матеріальних і духовних багатств суспільства, а й творець нових, прогресивніших політико-демократичних суспільних відносин. З метою прогресивної й ефективної дії, вона має бути готовою до відтворення і розвитку не тільки матеріальних, а й політичних, духовних цінностей, культури своєї нації, народу. Саме це і робить її основною рушійною силою прогресивного суспільно-політичного розвитку на етапі становлення української політичної нації.

Водночас слід зазначити, що в українській молоді, як у особливій суспільній групі, є достатньо велика кількість суб'єктивних та об'єктивних перешкод на шляху самовизначення в політико-ідеологічній сфері, входження в соціально-світоглядну структуру суспільства. Визначення та подолання таких перешкод є передумовою залучення молоді до державотворчих процесів і, як наслідок, – «використання» енергії, креативності, завзятості та позитивного настрою молодого покоління у справі розвитку демократичного суспільства та правової української держави [8]. Саме тому держава та суспільство мають забезпечити рівні можливості для розкриття творчого, професійного, інтелектуального потенціалу молоді, набуття молоддю соціального досвіду, формування вміння жити в громадянському суспільстві, формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій, утвердження здорового способу життя, якісну освіту, конкурентоспроможність на ринку праці, підтримку сімей, випереджальний та інноваційний розвиток молодіжного підприємництва.

Оскільки державотворення є визначальною складовою сучасного і майбутнього у розвитку України, то необхідно виявляти, розвивати творчі здібності молоді та активізувати її участь у політичних процесах. У Посланні Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки» зазначається, що масштаби і складність завдань адміністративної реформи потребують прискорення формування та оновлення управлінської еліти, залучення до системи управління на всіх рівнях енергійних, компетентних та ініціативних кадрів нової генерації [4].

У 2003 році на Десятій конференції Конгресу місцевих та регіональних влад Європи ухвалено нову редакцію Європейської Хартії участі молоді у муніципальному та регіональному житті. У новому розділі «Механізми участі молоді» визначено, що для досягнення реальної участі молоді у місцевому та регіональному житті необхідно розвивати такі механізми, як освіта молоді з питань участі, інформування молодих громадян, запровадження інформаційних та комунікаційних технологій, просування молодіжних засобів масової інформації, підтримка молодіжного волонтерського руху, молодіжних організацій та різноманітних ініціатив, залучення молоді до діяльності недержавних інституцій та політичних партій [12].

Нинішня система залучення молоді до державного управління зорієнтована на обмежені кола молоді, яка вже довела свою перспективність для держави. Переважна частина молодих людей потрапляє до лав державного управління поза встановлених методів відбору. Недостатня задіяність молоді у реальних процесах прийняття рішень зумовлює необхідність пошуку нових методів виявлення та виміру управлінської здатності молоді. Можливим індикатором прояву управлінських можливостей молоді у сучасних умовах є виконання соціальних проектів.

Найбільш реально і широко молодь залучена до процесів прийняття рішень через участь у різноманітних громадських об'єднаннях – молодіжних та дитячих громадських організаціях, органах студентського самоврядування, студентських профспілках, молодіжних парламентах тощо. Узагальнено таку категорію можна позначити як суспільно активна молодь. За сьогоднішніх умов вона могла б стати реальним управлінським ресурсом нашої держави.

Велику роль у реалізації державної кадрової політики в Україні відіграють молодіжні громадські організації, які залучають молодь до процесів державотворення, державного управління й місцевого самоврядування через створення органів молодіжного

самоврядування, дорадчо-консультаційних структур при органах державної влади та місцевого самоврядування, груп з розробки політики тощо [11].

У Законі України «Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки», ухваленого 18 листопада 2003 року № 1281-IV, одним із основних напрямів виконання програми є залучення молоді до роботи в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, що передбачає:

- розширення просвіти молоді з питань державного управління, державної служби;
- удосконалення системи добору соціально активної, талановитої молоді для навчання в освітній галузі «державне управління», стажування в місцевих органах виконавчої влади з подальшим залученням до роботи на державній службі та до кадрового резерву цих органів;
- сприяння діяльності координаційних рад з питань молодіжної політики;
- підтримку спільних програм молодіжних громадських організацій та органів виконавчої влади, спрямованих на стажування, здобуття фахових навичок, залучення молоді до роботи в органах державної влади;
- впровадження позитивного зарубіжного досвіду роботи з молодими державними службовцями [13].

Одним з успішних прикладів роботи громадської структури щодо залучення молоді до державного управління є діяльність Молодіжного уряду України, створеного в 1998 році з метою участі у виробленні та реалізації молодіжної політики в Україні органами державної влади, політичними та громадськими організаціями. Об'єднання молоді дедалі активніше беруть участь у суспільно-політичних процесах, реалізують програми щодо залучення молоді до державотворчих процесів, займаються її професійною орієнтацією [9].

Свій внесок у реалізацію державної кадрової політики на регіональному рівні прагне зробити Миколаївська облдержадміністрація, на прикладі якої можна прослідкувати позитивні зрушення у процесі «омолодження» кадрового складу апарату. Зараз у складі облдержадміністрації працює 21 державний службовець віком до 35 років, що складає 25% від його загальної кількості. Поступово йде процес «омолодження» в головному управлінні економіки облдержадміністрації – 26% працівників, головному фінансовому управлінні – 25%, головному управлінні праці та соціального захисту населення – 24%, управлінні з питань внутрішньої політики – 40% [7]. Вагомим інструментом вирішення питання забезпечення місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування висококваліфікованими фахівцями є стажування, яке проводиться з метою набуття практичного досвіду, перевірки професійного рівня та ділових якостей. Результати стажування використовуються при зарахуванні до кадрового резерву для державної служби. Облдержадміністрація працює над підвищенням фахового рівня молодих працівників. Кращих з них рекомендовано до вступу в Українську академію державного управління при Президенті України. Керівництво облдержадміністрації сміливо йде на призначення молодих випускників академії на відповідальні посади як в райдержадміністраціях, так і в структурних підрозділах облдержадміністрації.

Через недовіру населення до сучасних політиків, українська державність зараз потребує нових сил. Саме тому необхідно залучати молодь до процесів державотворення та оновлювати кадровий склад у владних структурах. Для активізації впливу молоді, молодіжних об'єднань на державотворчі процеси в Україні, на думку автора, необхідно:

- посилення просвітницької роботи серед молоді щодо роз'яснення принципів, завдань державної молодіжної політики;
- підвищення громадської ініціативи молоді, її професіоналізм;
- збільшення представництва молоді на службі в органах державної влади, омолодження їх кадрового складу;
- підготовка високопрофесійних державних службовців;

- створення умов для професійного зростання перспективних молодих державних службовців;
- сприяння налагодженню співпраці молодіжних громадських організацій із засобами масової інформації;
- сприяння розвитку конструктивної співпраці місцевих органів влади з молодіжними громадськими організаціями;
- залучення молодіжних громадських організацій до роз'яснення та реалізації державної політики через проведення зустрічей, семінарів, круглих столів тощо.

Також не слід забувати і про те, що майбутнє місцевої демократії та сталий розвиток громад значною мірою залежить від того, наскільки сьогодні молоді фахівці будуть спроможні сприйняти накопичений управлінський досвід та, враховуючи європейські стандарти, здійснювати управління процесами місцевого розвитку [10].

1. Баразгова Е. С. Идеологическое воспитание молодежи в США. Свердловск, 1989. – С. 15; Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення // Укр. наук. дослід. ін – т проблем молоді. К.: Наукова думка. – 1993. – С. 6 – 10; Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). – К.: Український ін – т соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. – 242 с; Пірен М. І. Основи політичної психології: Навчальний посібник. – К.: Міленіум, 2003. – 418 с. 2. Кулік В. та ін. Молода Україна: сучасний молодіжний рух та неформальна ініціатива. – К.: Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000. – 460 с. 3. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» із змінами від 23.03.2004 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1992. – № 34. – С. 32 – 38. 4. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки: Послання Президента України до Верховної Ради України // Урядовий кур'єр. – 2002. – 4 червня. 5. Колесніченко Н. М. Становище молоді як одна з гуманітарних проблем нашого часу // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Т.23. Вип.10. Політичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2002. – С. 88- 90. 6. Корогод Л. П. М. Грушевський про місце і роль молоді в національному розвитку України. – Вивчення молоді на сучасному етапі: питання методології та методики. Матеріали міжнародної конференції, Київ, 11-13 жовтня 1995 р. – К.: А.Л.Д., 1996. – 232 с. 7. Ніколенко Г., Старев К., Апанасевич В. Залучення молоді до державної служби як засіб підвищення ефективності регіонального управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.guds.gov.ua/>. 8. Плоский К. Аналіз соціальних орієнтацій сучасної української молоді, як орієнтир для формування цілей молодіжної політики щодо залучення її до державотворчих процесів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narodna.pravda.com.ua/>. 9. Плоский К. Спілка молодих державних службовців України – професіоналізм на службі народові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guds.gov.ua/>. 10. Плоский К. Участь молоді у розвитку місцевої демократії в Україні: проблеми та перспективи // Український соціум. – 2005. – № 1 (6). – С.101-111. 11. Шевцова Ю. М. Методологічний аналіз шляхів оптимізації механізмів залучення молоді до державного управління в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua>. 12. Переглянута Європейська Хартія щодо участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eucharter.pedagog.org.ua/>. 13. Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.